

Els menuts de Vic de la Guerra dels Segadors. Prova d'un tipus inèdit. seriació i catàleg

J. VALL-LLOSERA I TARRÉS*

L'any 2007, X. Sanahuja i un servidor publicàvem un article (SAN & VALL) a *Acta Numismàtica*, 37 on donàvem a conèixer un diner de Vic de 1642 amb un retrat inèdit de Lluís XIII. Amb l'anterior publicació del catàleg de la moneda de la Guerra dels Segadors, extraordinàriament documentada, de M. Crusafont el 2001 (CRU.2), i la nova aparició del diner que publicàvem, semblava que es podia donar per tancada tota la sèrie de la moneda menuda vigatana d'aquell període. Ara tot plegat ens fa tornar a obrir noves hipòtesis, dubtes i una nova seriació.

Resum de fets documentats

Per fer-ho més entenedor farem un resum esquemàtic de les dades documentals que tenim i dels fets cabdals. Prendrem com a referències documentals les obres GUD i CRU(2). Per no fer feixuga la introducció i perquè hom els pot trobar en les obres recollides a la bibliografia, no reproduïrem els textos i només farem menció de la informació que ens proporcionen. La manca de documentació, en especial en el període 1641-1643, més àmplia i precisa ens deixa algunes llacunes importants que al llarg de l'article intentarem salvar amb algunes possibles hipòtesis.

El 7 de gener de 1641 el Consell de Vic acorda continuar la fabricació de menuts (CRU.2 doc. 21). De tal afirmació se'n desprèn que s'havia estat fabricant moneda, tal vegada menuts amb tipus «immobilitzats» amb data 1611, potser puntualment, durant els regnats de Felip II i III.

El 23 de gener de 1641 les autoritats catalanes proclamen comte sobirà de Barcelona el rei francès Lluís XIII (GUD p. 24).

* Investigador numismàtic, Membre de la SCEN.

El 2 de juliol de 1641 es comença la fabricació de moneda. Inicialment, l'any 1641 es fabriquen diners amb la data endarrerida (1611) i amb la mateixa tipologia utilitzada durant el regnat de Felip II, ja que consta un alt volum de moneda menuda fabricada durant l'any 1641 i en canvi no és conegut cap exemplar amb aquesta data. Una altra qüestió és poder distingir quins tipus amb data 1611 corresponen a cada època (CRU.2 doc. 58). Segons sembla ser, aquesta primera emissió fou molt deficient es van fabricar menuts amb uns pesos molt dispars entre uns i altres (GUD p. 31).

El 30 de juliol de 1641 la inspecció de la Taula de Canvi registra un dipòsit de 1.700 lliures de menuts (CRU.2 doc. 62).

L'1 de setembre de 1641 la inspecció de la Taula de Canvi registra un dipòsit de 4.729 lliures de menuts (CRU.2 doc. 69).

El 28 de setembre de 1641 la inspecció de la Taula de Canvi registra un dipòsit de 4.731 lliures de menuts (CRU.2 doc. 75).

El 29 d'octubre de 1641 el Consell de Vic acorda continuar fabricant moneda menuda (CRU.2 doc. 80).

En resum, durant el juliol de 1641 i el març de 1642 es fabriquen un total de 30.000 lliures (CRU.2 p. 193).

El 10 de març de 1642 el conseller en cap de Vic rep carta del síndic de Barcelona amb la prohibició d'emetre qualsevol tipus de circulant, sigui or, plata o billó. Les autoritats vigatanes ho posaren en mans dels seus advocats, entenent que anava en contra d'antics privilegis (GUD p. 35-37).

L'11 de març de 1642 arran de l'ordre del lloctinent reial, el marquès de Brezé, es prohibeixen les emissions locals, de manera que es permet només que encunyin coure aquelles poblacions que tinguin el privilegi, donant l'exclusivitat de la fabricació monetària a les autoritats barcelonines (CRU.2 doc. 126).

El 7 d'abril de 1642, torna de la ciutat de Barcelona el síndic enviat per tal d'aconseguir una llicència per a batre moneda, però no ho aconsegueix (CRU.2 doc. 144).

El mateix 7 d'abril el Consell de Vic aborda la problemàtica de la falsificació de moneda vigatana. El 27 d'octubre es detenia un falsificador anomenat Bertrana (GUD p. 38).

A finals d'octubre de 1642 un particular s'ofereix per aconseguir la llicència reial per a fabricar menuts a canvi d'una compensació econòmica (GUD p. 38).

El 5 de novembre de 1642 el Consell de Vic torna a enviar de nou el síndic a la ciutat de Barcelona per a parlar amb el governador de Catalunya sobre la petició i necessitat de fabricar circulant (GUD p. 40).

El 14 de gener de 1643 el mariscal La Mothe reitera la crida anterior de Brezé recordant la prohibició de fabricació de moneda (CRU.2 doc. 171).

El 14 de gener de 1643 el mariscal La Mothe dóna permís a la ciutat per a

posar en circulació 300 escuts de menuts que ja tenia fabricats i no havien estat posats en circulació arran de l'anterior prohibició (CRU.2 doc. 170).

El 12 de febrer de 1643 (CRU.2 doc. 174) el Consell de Vic accepta la proposta del virrei que permet la fabricació de 4.000 lliures de menuts.

Acte del Capítol dels Canonges a Vic, 17 de febrer de 1643. Per aquelles dates varen haver-hi diversos motins i pressions a les autoritats per l'adopció i utilització de símbols i tipologies austriacistes. Fa esment d'una querella per la flor de llir en els menuts. Possiblement l'afegit de la flor de llir en els menuts fos per a afrancesar i evitar més malestar a la població (GUD p. 41-42).

El dia 17 del mateix mes de febrer de 1643 hi ha notícia de la «querella per la flor de llir als menuts que es fabricaven» (CRU.2 doc. 175).

El dia 23 del mateix mes el mariscal La Mothe concedeix la llicència per a fabricar 4.000 ducats en el termini de tres anys (CRU.2 doc. 178).

A finals de febrer de 1643 la ciutat de Vic obté una segona llicència per a batre fins a 8.000 lliures de menuts. Però no serà executada fins l'any 1644 (CRU.2 doc. 180).

Des del 20 de desembre de 1642 fins al 30 de juny sembla que no s'opera de forma regular a la seca (GUD p. 53).

Des del 9 de maig fins al 30 de juliol s'interromp la fabricació de moneda menuda (GUD p. 53).

El 14 de maig de 1643 mor Lluís XIII.

Per tant, se'n desprèn que entre el març de 1642 i el gener de 1643 la ciutat de Vic no emet moneda menuda.

El 23 de juliol de 1643 el Consell barceloní acorda prohibir l'acceptació de moneda de billó forastera, en especial els menuts de Vic, a la Taula, banc i administracions de la ciutat, la qual cosa pot fer suposar una aturada en les emissions de moneda vigatana (CRU.2 doc. 194).

Una altre cas similar passa a Cervera el 22 d'agost de 1643, en el qual el Consell de Vint-i-quatre, atesa l'enorme diversitat numèrica del moment, prohibeix l'acceptació de cap altra moneda que no sigui la de Barcelona (CRU.2 doc. 199).

El 28 d'agost de 1643 hi ha notícia de falsificació de menuts vigatans i es publica un pregó a Barcelona oferint 100 ducats al qui descobris i lliurés a la justícia el falsificador (CRU.2 doc. 200).

Arribat a aquest punt es pot tornar a pensar en una aturada de les emissions de moneda entre els mesos de maig i octubre de 1643.

Entre octubre i novembre de 1643 té lloc la fabricació de 6.096 lliures de menuts amb data 1643.

Entre gener i desembre de 1644 es fabriquen 24.892 lliures de menuts.

A les darreries de 1644 es manifesten els primers rebuigs envers la moneda

vigatana, com és el cas de Caldes de Montbui (CRU.2 doc. 264, 25 setembre 1644).

El 5 de desembre de 1644 el mariscal La Mothe ordena als cònsols de Vic l'acceptació de Gaspar Codolosa com a inspector (veedor), nomenat al càrrec pel mateix rei el 26 de novembre de 1642 (CRU.2 doc. 268).

Durant l'any 1645, del gener al maig es batien 26.928 lliures i del setembre al desembre, 27.744 lliures.

El 9 de desembre de 1645, nova notícia sobre el rebuig de la moneda vigatana; en aquest cas, els canonges de Vic mostren la seva preocupació pel gran volum de menuts encunyats (CRU.2 doc. 301).

Del gener al maig de 1646, segons sembla, el Consell de Vic fabrica 24.455 lliures tot i rebre una ordre el 10 de març del mestre racional ordenant l'aturada de la fabricació de menuts sota pena de 1.000 ducats d'or (CRU.2 doc. 306).

Al mes de juny el mateix Consell acorda enviar una representació a Barcelona per tal de demanar poder continuar batent moneda menuda, fins a 50.000 lliures, excusant-se almenys fins a estar reparades les muralles de la ciutat (CRU.2 doc. 312).

Prova d'un menut de Vic de 1642 a nom de Lluís amb bust de Felip II. Descripció

Fa poc, ha aparegut el que creiem és una prova d'un altre diner amb un bust inèdit, que ens fa reobrir de nou la seriació vigatana.

Passem a descriure el nou diner:

Lluís XIII. Vic, diner amb data 1642.

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI· Bust de Felip II.

r/ + CIVITAS·VICEN 1642 Armes de Vic.

L'excel·lent estat de conservació tot i el lleuger desgast d'haver circulat ens permet un examen prou exhaustiu per a, primer de tot, donar una sèrie de raons per a considerar el nou diner com una prova i no com una nova emissió desco-

neguda. Es tracta d'una encunyació molt acurada, de llegendes similars a les conegudes però amb unes mides significatives. El cospell, perfectament circular, té un diàmetre de 17 mm i és força gruixut: 1 mm. El seu pes és d'1,99 g. A l'anvers, el gravat del bust és diferent dels coneguts de Felip II, de dimensions superiors, i no té orla al seu voltant. Al revers, trobem una particularitat que creiem que reafirma el fet de poder considerar-la com una prova. Les armes de Vic, també de molt bon art, presenten un detall molt important. Als espais superior i inferior només hi figura un pal i no els habituals tres pals, és a dir, varen cometre un greu error en l'elaboració de l'encuny o bé fou una omisió o, més ben dit, una incorrecció momentània fins a la prova definitiva.

La problemàtica que planteja aquest nou model és la seva ubicació dins la sèrie que ja semblava tancada. Tractarem de la seva probable ubicació més endavant parlant de la nova seriació.

Anterior seriació dels menuts de Vic

A l'anterior article donàvem una possible seriació, la qual ja ens havia plantejat certs dubtes, com eren els menuts de bust i nom de Felip i flor de llir —dinners que duen l'afegit d'una flor de llir a l'anvers, uns horitzontal (CRU.2 núm. 189) i d'altres vertical (CRU.2 núm. 188)—, el nou tipus de bust de Lluís que presentàvem, el tipus amb el cap de Felip modificat, etc.

1. Data 1611 (1641). Retrat i nom de Felip II.
2. Data 1611. (finals 1642). Retrat i nom de Felip II amb flor de llir horitzontal.
3. Data 1611 (finals 1642). Retrat i nom de Felip II amb flor de llir vertical.
4. Data 1642. Retrat de Felip II i nom de Lluís XIII.
5. Data 1642. Retrat primer i nom de Lluís XIII.
6. Data 1643. Retrat modificat de Felip II i nom de Lluís XIII.
7. Data 1643. Retrat segon i nom de Lluís XIII.
8. Dates 1643 a 1646. Retrat segon i nom de Lluís XIV.

Era difícil fer-ne una seriació definitiva atesa l'enorme diversitat que trobàvem en un període tan breu com era entre el 1641 i el 1643, ni més ni menys que set tipologies.

Com podíem explicar un menut amb data reculada de 1611? I on calia col·locar els menuts de 1611 amb les flors de lliri? Com podíem explicar un bust de Felip modificat enmig de dos busts «propis» de Lluís XIII, el que presentàvem com a inèdit i el «definitiu»? Algunes qüestions ja havien estat plantejades

amb anterioritat, com BOTET¹, i altres, resoltes per Crusafont; per exemple, que a les emissions de 1641 havien d'atribuir-se forçosament alguns exemplars amb data 1611 i que d'aquesta època de la Guerra dels Segadors devien ser els diners de lliri.

Nova seriació que proposem:

Volem tornar a recalcar que la nova seriació que proposem no té per què ser la definitiva i que forçosament no ha de ser la correcta. La manca de documentació i la breu informació precisa, com dèiem, principalment entre els anys 1641-1643, sobre les diferents emissions i llurs tipologies no ens permeten res més que fer unes suposicions i amb la mesura de les notícies conegudes fer una sèrie de conclusions i encaixar, de forma intuïtiva, en cada moment un dels tipus als quals ens hem referit al text.

1. Data 1611 (1641). Retrat i nom de Felip II.
2. Data 1642. Retrat de Felip II i nom de Lluís XIII en la forma LVDV.
3. Data 1642. Retrat i nom de Lluís XIII (PROVA).
4. Data 1611 (2n semestre 1642). Retrat i nom de Felip II amb flor de llir horitzontal.
5. Data 1611 (2n semestre 1642). Retrat i nom de Felip II amb flor de llir vertical.
6. Data 1643. Retrat modificat de Felip II i nom de Lluís XIII en la forma LVDV.
7. Data 1642 (1643, aprofitament d'un encuny de revers de 1642). Primer retrat propi i a nom de Lluís XIII en la forma LVDO.
8. Data 1643. Segon retrat propi i nom de Lluís XIII en la forma LVDO.
9. Dates 1643 a 1646. Retrats i noms de Lluís XIV.

Data 1611 (1641). Retrat i nom de Felip II

El gran volum de menuts emesos al llarg de tot el 1641 i a principis de 1642 fa pensar forçosament que menuts de 1611 han de pertànyer a l'emissió de 1641, de la qual no es coneix cap menut amb aquesta data. Quines monedes amb data 1611 es poden atribuir al 1641? SAN p. 167 ja perfila, creiem que amb bon criteri, l'atribució a una època o una altra de diverses varietats conegudes, que podem diferenciar principalment:

1. BOTET, p. 87, ja planteja la possibilitat que els menuts del lliri no pertanyin realment a Felip II... «¿hi fou afegit ab posterioritat quan la dominació francesa del segle XVII?», tot i reconèixer el mateix autor: «encare qu'en els exemplars qu'hem vist sembla formar aquest símbol part integrant del cuny».

- segons la forma de la creu a l'inici de la llegenda sigui creu patent o creu ancorada, és a dir, amb element perpendicular als extrems o bé amb les extremitats bipartides i apuntades;
- per la puntuació enmig de la llegenda formada per petites creus o aspes i punts;
- segons els 1 de la data tinguin la forma corvada similar a un 5 estilitzat ó en forma de I majúscula, però amb els caps en acabament ancorat, a semblança d'una cua de peix;

Deixem de banda la determinació pel pes o el mòdul, com també apunta Sahnaja, ja que no és una dada diferenciadora, atesa la gran variació de pes en qualsevol de les tipologies. Acostumen a ser de més bon pes, mòdul i art els menuts amb creu patent, separació de la llegenda per creuetes o aspes i indistintament amb els 1 corvats com en forma de I majúscula, els quals molt probablement pertanyin a la mateixa emissió de 1611 (Fig. 1 i Fig.2). Les altres, amb creu ancorada i separació a la llegenda per punts, creiem que, foren encunyades el 1641; amb l'afegit, i no menys important, de tenir les mateixes característiques que les peces batudes posteriorment entre el 1642 i el 1646.

La seriació podria ésser així:

Menuts propis de 1611 o emissions primàries.

Menut de creu patent, separació de llegenda per aspes i els 1 en forma de I amb final ancorat (fig. 1).

Data 1642. Retrat de Felip II i nom de Lluís XIII en la forma LVDV

Menut de creu patent, separació de llegenda per creuetes i els 1 en forma de I majúscula amb acabaments ancorats (fig. 1).

Menut de creu patent, separació de llegenda per creuetes i els 1 en forma corvada (fig. 2).

Aquesta tipologia no planteja massa dubtes. El 1642 s'inicien les noves emissions de moneda amb l'arribada del rei borbó, Lluís XIII. Es tracta de menuts datats de manera correcta amb l'any de fabricació i a nom del nou monarca, en la forma LVDV. Tot i així mantenen el bust de Felip de les antigues emissions, si bé té l'afegit d'una petita cueta per a diferenciar-lo dels antics diners i assimilar-lo més al retrat del rei francès.

Aquest nou tipus hem de situar-lo des de l'inici de 1642 fins al 10 de març del mateix any, coincidint amb la prohibició del marquès de Brezé.

Al llarg de 1642, la ciutat de Vic pateix diversos motins i revoltes que provoquen incendis i que diverses autoritats hagin de fugir de les seves cases. Gudiol ho relaciona, en part, amb el descontentament de la població envers el rei Felip i el rebuig a qualsevol emblema i referència seva en el circulant que estaven fabricant les autoritats, com és el cas del bust del monarca que es manté en l'anvers.

Data 1611. Retrat i nom de Felip II amb flor de llir davant el bust

Es tracta dels menuts (CRU.2 núm. 188 i 189). Són de tipologia pràcticament idèntica als menuts de Felip II datats 1611 amb l'única diferència de la incorporació davant la testa del símbol borbònic de la flor de lliri, posicionat de forma vertical i horitzontal.

Botet no en donava cap explicació. Darrerament, estudiosos com Crusafont i Sanahuja han situat aquests menuts en els inicis de les emissions de la Guerra dels Segadors, enmig dels menuts amb data 1611 fabricats el 1641 i just abans dels menuts que continuen amb el bust de Felip però ja a nom de Lluís i amb data 1642.

L'única referència documental la tenim en un document al qual fa referència Gudiol (GUD. p. 41-42) que creiem interessant reproduir. Les dades que ens proporciona ens permeten fer una nova lectura i cronologia d'aquests menuts.

«Es de notar que en les peces d'eram el bust de Felip IV porta al darrera, a l'esquerra, com una indicació de flor de lis, que en alguns exemplars tot just es visible. Es possible que això fos fet per afrancesar la figura del monarca hispà, que tan malcontents tenia als catalans.

Aquesta flor de lis fa referencia a una indicació que llegim en l'acte Capítol dels Canonges de Vich, de 17 de Febrer de 1643. Sembla que, ab motiu dels esvalots que en diverses ocasions hi hagueren a Vich, els que portaren motins ab incendis de cases, els Consellers y persones de prestigi tingueren d'oposar-se ab tota vehemencia a les turbes desenfrenades, per lo que foren varies d'aquelles personalitats acusades davant del Llochtinent de pochs afectes al Sobirà Francès. Alguns vigatans aleshores degueren fugir de ses cases, a altres se'ls alçà

causa, y molts vivien ab continuada por. El Concell y Capítol nombraren uns comissionats, que foren els canonges Damians y Plantamor y els ciutadans Sans y Nadal, els quals anaren a veure el Virey, tornant dient que, havent parlat ab dit senyor y a altres ministres, coneixen la molta voluntat y afitio al gust del Capítol y ultimament se'ls digue que havia pres resolucio de que en lo de la querela per la flor de llirs en los menuts se fabricaven y en lo de la mort de Poca-roba no se'n parlaria mes. Aixó apar fer manifest que degué esser considerada punible la adopció d'elements austriachs, en les encunyacions borbòniques».

Llegit detingudament el text de Gudiol en relació amb la «querella per la flor de llir als menuts que es fabricaven» amb data 17 de febrer de 1643 podríem resumir:

- En un primer moment sembla haver-hi una confusió per part de l'autor en referir-se als menuts amb la flor de lliri situant aquesta peculiaritat darrere el cap, a l'esquerra de la moneda. Qui sap si confonent-los amb els menuts de 1642 que duen l'afegit d'una cueta darrere el cap.
- Es dona a entendre que la utilització de referències austriacistes i la fabricació de moneda amb l'efígie del rei Felip havia provocat el descontentament dels ciutadans. Aquestes greus revoltes podríem situar-les al llarg de 1641-1642.
- Que la querella era en relació amb la flor de llir dels menuts que s'estaven fabricant.
- Les encunyacions borbòniques (de Lluís XIII) no podien tenir cap element que fes referència a l'anterior rei (Felip III). Hem de suposar que la denúncia no era tant per la flor de llir com pel bust de Felip III que hi figurava, referint-se a tal emissió com «els menuts amb la flor de llir».

Per tant, la idea de situar aquesta tipologia al llarg de 1641 quedaria endarrerida i fora de context de la data del document. Més encara si tenim en compte el llarg període sense poder fabricar moneda menuda que va des de la prohibició de Brezé, el març de 1642, fins al permís de La Mothe, el gener de 1643. El document de la «querella» és datat pràcticament dos mesos després del permís de La Mothe per a posar en circulació 300 escuts de menuts ja fabricats i un mes després de la nova concessió del mariscal (CRU 2. doc. 170, amb data 17/2/1643) per a donar una llicència per a posar en circulació 4.000 lliures més.

Trobem més encertat pensar que tal emissió ha de pertànyer a un d'aquests dos moments. Quina seria la data de fabricació? En quin moment foren posats en circulació? Podrien haver estat fabricats tot just després de la prohibició de Brezé i haver estat en dipòsit fins al permís del mariscal La Mothe el 14 de gener de 1643, el qual permet a les autoritats vigatanes posar en circulació 300 escuts de menuts que ja tenia fabricats i no havien estat posats en circulació arran de l'anterior prohibició (CRU.2 doc. 170). L'explicació de fabricar menuts de tipologia

endarrerida amb la peculiaritat de l'afegit de la flor de lliri la trobaríem en el re-buig de la població a qualsevol emblema i referència al rei Felip, com és el cas dels menuts fabricats el 1642. Les autoritats, coneixedores de tal malestar, haurien optat per una emissió de tipologia anterior aprofitant antics encunys. Això explicaria la data reculada de 1611 i el nom del rei Felip. Com a fet diferenciador de la nova emissió, s'hauria afegit la flor de llir, símbol borbònic, en un intent d'afrancesar el nou amonedament i una clara al·lusió a la nova dinastia.

Data 1642. Prova. Bust de Felip i nom de Lluís XIII en la forma LVDO

La prova abans descrita ha de pertànyer forçosament al 1642. Primer, podem descartar que fos una prova ja entrat l'any 1643: uns encunys nous de data reculada serien anormals i pensar en un reaprofitament d'un encuny de 1642 tampoc tindria gaire sentit en la confecció d'una prova, que presenta la singularitat de les armes de Vic inacabades. Segon, en quin punt de la seriació cal situar la prova? Abans o després de l'emissió dels menuts datats el 1642? Hom la col·locaria, abans per la similitud amb els anteriors menuts de 1611 amb la llegenda a nom de Lluís XIII i la similitud al retrat de Felip, a diferència dels de 1642, que porten un bust amb una cueta. Certament, tindria una lògica. Però l'estudi minuciós de la peça ens duu a situar-la amb posterioritat a l'emissió dels menuts de 1642. La prova presenta un retrat més gran i de bon art, fet que ens fan pensar en un nou model i no una simple modificació o continuïtat dels antics tipus. La llegenda passa a ser en la forma LVDO, característiques totes elles de les emissions posteriors amb els nous retrats de Lluís XIII i de Lluís XIV, a excepció de la del bust modificat amb data 1643, que, com veurem, es tracta d'un aprofitament d'encunys anteriors.

Tota la problemàtica en relació amb la figura del monarca austríac, de la qual ja hem parlat amb anterioritat, juntament amb la prohibició de Brezé, degué truncar el nou projecte.

Data 1643. Retrat modificat de Felip II i nom de Lluís XIII en la forma LVDV

Per a aquest diner es van aprofitar vells punxons d'anvers en els quals es va modificar el bust del rei Felip afegint una llarga cabellera a similitud del nou rei. El nom del rei manté la forma LVDV dels anteriors menuts de 1642. El revers presenta la data corregida de 1643.

Aquesta rara emissió la considerem la primera després de la prohibició de Brezé, hem de situar-la en el primer trimestre de 1643, concretament, al mes de gener, coincidint amb els permisos i llicències que dona el mariscal La Mothe a la ciutat de Vic.

El perquè de tot plegat és molt simple. Arribats en aquell moment, el sobtat canvi permissiu de les autoritats reials en donar nova llicència a la ciutat de Vic per a fabricar moneda menuda agafa les seves autoritats desprevingudes, sense la possessió de nous punxons amb el retrat del rei Lluís. Davant del dubte sobre quin retrat calia posar a la nova moneda opten en un primer moment, potser també per una certa pressa, per una emissió improvisada utilitzant antics encunys d'anvers amb la modificació de la testa del rei amb una llarga cabellera i amb la data actual, 1643. Naturalment aquella nova emissió sortint era d'un art extraordinàriament deficient i ràpidament es deixà d'emetre; d'aquí ve la seva escassetat numismàtica.

Data 1642 (1643). Primer retrat propi i a nom de Lluís XIII en la forma LVDO

En donar a conèixer aquest nou diner, Sanahuja i jo mateix apuntàvem en el nostre article a *Acta Numismàtica*:

«... cal explicar ara l'existència d'un segon retrat de Lluís XIII datat el 1642 i també els diners ja coneguts de 1643 que duen el retrat de Felip II modificat per acostar-lo al de Lluís (CRU. Núm. 191). Com explicar tanta variació de retrats?

L'explicació només pot ser una: l'aprofitament d'encunys sobrers.

Els encunys d'anvers, que van sobrar l'any 1642 quan es va aturar la fabricació, van ser modificats a finals de 1643 amb l'afegit d'una llarga cabellera al retrat de Felip II per tal de fer-lo semblar al de Lluís XIII. Aquest aprofitament degué tenir lloc en un moment de dubte de quin retrat posar a les monedes, però no pas necessàriament al començament de les emissions.

I els encunys de revers de 1642 que van sobrar van ser utilitzats per emprar els primers diners batuts l'any 1643 amb el retrat de Lluís XIII. Aquest retrat devia ser un primer intent que no devia agradar massa. Posteriorment es va obrar un segon retrat (el que tots coneixíem) de més bon art.»

No anàvem desencaminats quan dèiem que l'explicació només podia ser una: l'aprofitament d'encunys.

Com es podien explicar el diner amb bust propi de Lluís XIII amb data 1642 i el diner amb retrat de Felip amb la cabellera modificada amb data 1643, posterior al del bust propi de 1642? Certament era difícil de raonar. L'explicació més fàcil era la que proposàvem. Una seriació cronològica per a la data impresa al seu revers i l'argument de l'aprofitament d'encuny a l'anvers per al segon tipus. Aquesta proposta era l'única que trobàvem convincent i amb certa lògica.

Com hem comentat anteriorment, les noves llicències de La Mothe per a fabricar moneda agafen desprevingudes les autoritats vigitanes. La llicència amb

data 12 de febrer de 1643, que permet la fabricació de 4.000 lliures, podria haver donat lloc a aquesta nova tipologia. Es tracta d'un bust similar a l'emès en altres seques locals com són Cervera i Tàrraga. Podria donar-se el cas que les autoritats vigatanes, tot esperant els nous encunyats provinents de França, elaboressin encunyats amb un bust similar al d'aquests tallers locals. El fet de la data reculada vindria per l'aprofitament d'encunyats del revers.

Data 1643. Segon retrat propi i nom de Lluís XIII en la forma LVDO

Després de la primera llicència del 12 de febrer del 1643 vénen seguides unes altres dues. Una amb data 23 de febrer per a fabricar 4.000 ducats en el termini de tres anys (CRU.2 doc. 178) i una a finals del mateix mes per a batre fins a 8.000 lliures (CRU.2 doc. 180).

Seguidament al primer tipus de bust de Lluís XIII arriba aquest segon bust definitiu, fruit d'aquestes noves llicències. Les xifres permeses per a fabricar no s'acabarien de realitzar i la seva curta tirada l'hem de relacionar amb les notícies per la mort del rei el 14 de maig de 1643.

Dates 1643 a 1646. Retrat i nom de Lluís XIV en la forma LVDO

La mort de Lluís XIII sembla iniciar un període on no es fabrica moneda a Vic, des del 9 de maig fins al 30 de juliol. La documentació relacionada amb la falsificació de moneda menuda vigatana i el rebuig del seu circulat a Barcelona i altres ciutats semblen la causa d'aquesta aturada. Durant l'estiu i fins al setembre, segons la documentació de l'època, les autoritats tenen dificultats per a continuar les tasques de fabricació i nomenar nous càrrecs que la dirigeixin; tot i així, se segueix comprant aram.

No és fins als mesos d'octubre i novembre de 1643 que tornem a trobar noves concessions per a la fabricació de moneda, que interpretaríem com l'inici de les emissions a nom de Lluís XIV. Es tracta d'una tipologia de més bon art que no canviarà a excepció de la data, ininterrompudament fins al 1646. Les llicències per a fabricar nova moneda se succeeixen alhora que creix el seu rebuig de forma general al Principat, a causa principalment de l'enorme volum de les seves emissions i la contínua falsificació que pateix.

CATÀLEG DELS MENUTS DE VIC

Donarem totes les varietats de llegendes conegudes prescindint de les puntuacions, per exemple, molts exemplars presenten un punt o no al final de la llegenda de l'anvers, etc. Alhora donarem un índex de raresa seguint el criteri de Cru.2. Els mostrarem a mida natural i ampliats al doble per a facilitar-ne la identificació.

El meu agraïment als companys i amics del fòrum Numiscat per les seves aportacions fotogràfiques i/o comentaris.

Núm. 1. A nom i bust de Felip II. Data: 1611. CRU.3 núm. 2243,1 C

Característiques: Creu ancorada a l'inici de la llegenda, separació enmig de la llegenda per punts, els 1 de la data en la forma I majúscula.

a/ + PHILIPVS·D·G·HISPA·

r/ + CIVITAS·VICEN·1611

1a. a/ + PHILIPVS·D·G·HISPAN CRU 3 núm. 2243,2 C

1b. a/ + PHILIPVS·D·HISPAN, error: falta la G i la última V és una A cap girada.
CRU.3 Falta VIL. Núm. 7? (INÈDITA) RR

1c. a/ + PHILIPVS·D·G·HISPANA CRU.3 núm. 2243,3 R

Vilaret (VIL p. 293) descriu un exemplar on manca la G sense mostrar-ne cap fotografia i amb final d'anvers incert, HISPAN... No descartem pugui tractar-se de la mateixa varietat que presentem.

1d. a/ + PHILIPPVS·D·G·HISPAN·R CRU 3 núm. 2243,5 C

1e. a/ + PHIL.....SPANAR CRU.3 nº 2243,11 C

1f. a/ + PHILIPPVS·D·G·ESP, probable fals d'època. VIL núm. 17 R

1g. a/ + PHILIPPVS·D·G·ES, probable fals d'època. Col·l. JVT R

1h. a/ + PHILIPPVS·DEI·G·R·, probable fals d'època. Col·l. JVT R

1j. a/ + PHILIPPVS·D·G·R·HISPA, probable fals d'època. Col·l. JVT R

1i. a/ + PHILIPPVS·D·G·R·, probable fals d'època. Botet núm. 641 R
(Botet no en mostra la imatge.)

Núm. 2. A nom de Lluís XIII i bust de Felip II. Data 1642.

CRU.2 núm. 190 C

a/ + LVDV·D·G·R·FRANCI·

r/ + CIVITAS·VICEN·1642

2a. r/ el 4 de la data girat. CRU.3 núm. 4678e R

2b. a/ + LVDV·D·G·R·FRANC CRU.2 núm. 190b C

2c. a/ + LVDV·D·G·R·FRANC CRU.3 núm. 4678c R
r/ el 4 de la data girat.

2d. a/ + LVDV·D·G·R·FRANCIA INÈDITA RRR

2e. a/ + LVDVO·D·G·R·FRAN• CRU.3 núm. 4678d R
r/ el 2 de la data girat.

2f. a/ + LVDVO·D·G·R·FRANCI CRU.2 núm. 190c R
r/ el 2 de la data girat (descripció incompleta)

2g. a/ + LVDVO·D·G·R·FRAN CRU.2 núm. 190d RR
r/ data 164:

2h. a/ + LVDV·D·G·R·FRAN CRU.2 núm. 190a ?

(l'exemplar fotografiat te part d'anvers i revers il·legible i podria ser un dels nostres 2e o 2g)

Nota. Els exemplars 2a, 2c i 2e eren inèdits fins que van ser comunicats sense foto al Doctor Crusafont per a l'elaboració del seu *Catàleg General de la Moneda Catalana* (CRU.3), ara en donarem la prova fotogràfica.

Núm. 3. A nom i bust de Felip II. Data del 1611 (finals del 1642?). Amb flor de lliri en posició vertical davant el cap. CRU.2 núm. 188 RR

a/ + PHILIPVS·D·G·HISPA·

r/ + CIVITAS·VICEN·1611

Núm. 4. A nom i bust de Felip II. Data del 1611 (finals del 1642?). Similar a l'anterior però la flor de lliri en posició horitzontal que surt de la boca.

CRU.2 núm. 189 RR

Núm. 5. A nom de Lluís XIII i bust de Felip II. Data 1643.

CRU.2 núm. 191 RR

Similar al núm. 2 amb data 1643 i amb el cap modificat, al qual s'ha afegit una llarga cabellera. (La modificació es va realitzar en més d'un encuny.)

a/ + LVDV·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1643

Núm. 6. A nom i bust de Lluís XIII. Primer retrat. Data reculada 1642 (1643).

CRU.3 núm. 4678g. RRR

Núm. 7. A nom i bust de Lluís XIII. Segon retrat. Data 1643.

CRU.2 núm. 192

R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1643

7a. Similar a l'anterior però amb el bust envoltat d'orla lineal. (No hem pogut observar que les llegendes d'anvers i revers estiguin entre dos cercles o orles lineals, tal com indica Crusafont.)

CRU.2 núm. 192a.

R

Núm. 8A. A nom i bust de Lluís XIV. Data 1643. Bust allargassat.

INÈDITA

RR

a/ + LVDV·D·G·R·FRANC·

r/ + CIVITAS·VICEN·1643

a/ llegenda inèdita, nom del rei: LVDV, com l'exemplar fotografiat Cru.2 núm. 193a.

Numiscat - Dani

8Aa. Rev. Armes de Vic girades 90°.

INÈDITA

RR

8B. A nom i bust de Lluís XIV. Data 1643. CRU.2 núm. 193 C

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1643

8Ba.

INÈDITA

E

a/ + LVDO·D·G·R·FRANC

(CRU.2 núm. 193a, foto errònia, l'exemplar duu la llegenda LVDV, és el nostre 9A.)

8Bb. Rev. Armes de Vic girades 90°.

CRU.2 núm. 193b

R

(Cru. no en mostra la imatge.)

Núm. 9. A nom i bust de Lluís XIV. Data 1644. CRU.2 núm. 194 C

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

b/ + CIVITAS·VICEN·1644

9a. CRU 2 nº 194a

E

a/ + LVDO·D·G·R·FRANC

9b. Rev. Armes de Vic girades 90°. CRU.2 núm. 194b

R

9c.

CRU.3 núm. 4681e

R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANC

Rev. Armes de Vic girades 90°.

(Cru no en mostra la imatge.)

9d. Anv. amb les D girades.

INÈDITA

RR

Núm. 10. A nom i bust de Lluís XIV. Data 1645. CRU.2 núm. 195 C

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1645

10a. Anv. La creu de l'inici de la llegenda en forma d'estrella de vuit raigs.
INÈDITA R

10b.a/ + LVDO·D·G·R·FRANC

R

(No hem pogut trobar cap exemplar amb aquesta varietat però és del tot factible la seva existència tenint present la llegenda d'anvers del nostre n° 11g.)

10c. r/ VICEN amb la N girada.

INÈDITA

R

10d.a/ FRANCI i r/ VICEN amb les N girades. Foro.cat. Dani

INÈDITA

R

Numiscat - Dani

10e.r/ Armes de Vic girades 90°. VICEN amb la N girada.

CRU.2 núm. 195a

R

(L'anvers presenta el final de llegenda il·legible, N normal o girada?)

10f. a/ FRANCI i r/ VICEN amb les N girades.

INÈDITA

R

Rev. Armes de Vic girades 90°.

Núm. 11. A nom i bust de Lluís XIV. Data 1646. CRU.2 núm. 196 E

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1646

IIa. r/ VICEN amb la N girada. CRU.2 núm. 196a

R

(Cru. no en mostra la imatge.)

FALSOS D'ÈPOCA

Hem cregut convenient mostrar diverses falsificacions dels diners de Vic. Les monedes que presentem podrien correspondre perfectament a les nombroses notícies sobre falsificació de menuts vigatans. De les importants recompenses que oferiren les diferents autoritats es dedueix que devien ser fabricats en quantitats prou importants. D'aquí vénen els nombrosos i diversos exemplars que en coneixem.

F1. A nom de Lluís. Bust tosc. Data no visible.

INÈDITA

R

a/ + LVD(...)·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN (...), VICEN amb la N girada.

F2. A nom de Lluís. Bust nu. Data 1642.

INÈDITA

R

F3. A nom de Lluís. Bust tosc. Data 1643.

INÈDITA

R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1643

F4. A nom i bust similar al de Lluís XIV. Data 1641 impossible. INÈDITA R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1641

F5. A nom i bust similar al de Lluís XIV. Data 1642 impossible. INÈDITA R

a/ + LVDO·C·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1642

Numiscat - Dani

F6. A nom i bust de Lluís XIV. Retrat força ben aconseguit. Data 1643.

INÈDITA

R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1643, les armes de Vic presenten les creus en forma d'aspes.

F7. A nom i bust de Lluís XIV. Retrat força ben aconseguit. Data 1644.

INÈDITA

R

a/ + LVDO·D·G·R·FRANCI

r/ + CIVITAS·VICEN·1644, les armes de Vic presenten les barres inclinades.

Aureo, maig 2010, núm. 377

BIBLIOGRAFIA

BOTET BOTET I SISÓ, J., *Les monedes catalanes*, IEC, Barcelona, 1908-1911.

CRU.1 CRUSAFONT, M., *La moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*, IEC, Barcelona, 1990.

CRU.2 CRUSAFONT, M., *Història de la moneda de la Guerra dels Segadors. (Primera República catalana) 1640-1652*, IEC, Barcelona, 2001.

CRU.3 CRUSAFONT, M., *Catàleg general de la moneda catalana. Països Catalans i Corona Catalano-aragonesa (s. V aC - s. XX dC)*, IEC, Barcelona, 2009.

FÒRUM DE NUMISMÀTICA CATALANA

<http://numiscat.foroactivo.com/forum.htm>

GUD GUDIOL I CUNILL, Josep, *Les monedes vigatanes durant la revolta de Catalunya contra Felip IV (1641-1646)*, (Biblioteca d'Autors Vigatans; XVII), Gazeta de Vich, 1925.

SAN SANAHUJA, X., «La moneda municipal de Vic (I II): Segles XVI-XVII (1519-1652)», *Ausa*, núm. XXI (2003), p. 157-180.

SAN & VALL SANAHUJA, X. - VALL-LLOSERA, J., «Diner inèdit de Vic del 1642 amb retrat de Lluís XIII», IEC, *Acta Numismàtica* 37, Barcelona, 2007, p. 155-158.

VIL VILARET, J., «Els diners de Vic de 1611», IEC, *Acta Numismàtica* IV, Barcelona, 1974, p. 289-291.

Addenda

Quan ja ens disposàvem a entregar l'article que presentem vam trobar un exemplar prou interessant que hem cregut que calia incloure dins aquest treball.

Es tracta d'un diner de Vic amb data 1611 i a nom de Felip que per les seves característiques situem dins les emissions del 1641, abans esmentades. L'interès el trobem en el seu anvers. El bust sembla presentar la cabellera modificada a semblança dels diners del 1642 a nom de Lluís XIII amb la data corregida 1643. Com hem explicat anteriorment, aquest tipus amb el bust modificat el situàvem tot just després dels menuts datats el 1611 que presenten la flor de llir davant la testa. Hi ha la possibilitat que es tracti d'algun exemplar fruit d'una prova en un dels antics punxons en desús dels diners del 1611 (1641) abans de modificar-se, de forma definitiva, els encunyys del 1642 a nom de Lluís.

Tampoc es pot descartar que es tracti d'un simple error o defecte d'una de les múltiples emissions d'aquesta tipologia.

En donem les imatges per a llur posterior estudi, si s'escau.

Data 1611, a nom de Felip

Data 1643, a nom de Lluís